

505

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

1

Sk. Albo h.
S. Mellby sn
Jeppa Jönsson
f. i M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

505

Prästen Nymän i Rörum.

En bonde och N. voro ej överens. När slutet närmade sig för prästen , och familjen frågade honom , vilka som skulle bjudas till begravningen, sade han, att det gjorde detsamma om nyssnämnde bonde bjöds eller ej, ty han skulle ändå ej kunna komma.

Bonden blev bjuden, men när begravningsdagen kom och han skulle sätta sig på skjutsen, bröt han benet och prästens spådom gick i uppfyllelse.

Sk. Albo h.
S. Mellby sn
Jeppa Jönsson
F. i M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg sommaren
1928.

505

Prästen Nyman i Rörum.

En bonde, som lyckats att knala ihop mycket av denna världens goda, var mycket "kry" över detta. Han bjöd Nyman till sig för att visa sina rikedomar för denne. På söndagen fick bonden i kraftiga ordalag höra på vad sätt han fått sina rikedomar.

Sk. Albo h.
S. Mellby sn
Jeppa Jönsson
F. i M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg sommaren
1928.

505

Prästen Nyman i Rörum.

Nyman påstod en gång , att en bonde, som var känd för sin
snålhet, ^{ej} ~~aldrig~~ skulle få plats i graven. Och det underliga
hände också, att graven gjordes för liten. En måg försökte, ~~be-~~
rättas det, att trycka ner kistan, men det gick ej.

Jeppa Jönsson
S. Mellby
Albo härad
Skåne.
Född i Mellby år 1853.

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

505

Byagille eller sexmannasammanträde i Åkarps by.

Sexmansvärdigheten gick i tur och ordning allt efter nummerordningen på gårdarna. Det fanns i byn åtta gårdar. Sexmannen hade till uppgift att taga upp tiondet /till staten/, gå länsmannens ärenden, sköta räkenskaperna, d.v.s. han skulle mottaga arrendeavgifterna för byns jordar och fördela det, som blev över i kassan. I allmänhet blev det endast några tolvskillingar per man. Vidare skulle den avgående sexmannen hålla gillet. För länge sedan fanns det byahorn och detta förvarades då hos sexmannen.

Innan det blev enskifte, före år 1850, fanns det i byn en vaktehöre, som skulle vakta byns kreatur, när de gingo och betade på byallmanningen.

I Rörums by fanns det dessutom en s.k. vångagömmare, som skulle ha tillsyn över skogarna och att kreaturen ej gick över byns ~~ägare~~ gränser.

Gillet hölls alltid 3:djedag jul och började redan vid 7 - 8 tiden på morgonen. Det kungjordes ej på något särskilt sätt, ty byn var så liten, att man visste när och hos vem man skulle samlas. Förhandlingarna omfattade vad som skulle göras vid vägarna, om snöskottning /plogfogde fanns ej/, om bortarrendering av byns jordar när arrendetiden var utgången och granskning av räkenskaperna.

Sedan förhandlingarna voro slut bjöd sexmannnen byamännen på kaffe middag. Denna bestod av bröd , smör och uppskuret, lutfisk och potatis, risgröt och varm mjölk. Någon förning medtogs ej, utan sexmannen skulle släppa till allt.

Innan man skildes åt bjöds det på kaffe. Kaffe dracks även innan förhandlingarna tagit sin början.

1:sta maj såg man om gärdesgårdarna. Då voro torparna också med. Om någon ny hade kommit till byn, skulle han då bjuda på öl och brännvin.

Sk. A lbo h.
S. Mellby sn
Jeppa Jönsson
F. 1 M. 1853.

Uppteckn. av Kjell Hagberg som-
maren 1928.

Bryggd av öl.

Vatten koktes i den inmurade kitteln i stirsset. Invid kitteln sattes en bryggbalja i vars botten halm lades. Under bryggbaljan ställdes en kittel, i vilken drickat skulle rinna. Maltet lades i en kittel och varmt vatten slogs på och fick stå en stund för att lösas. Sedan östes denna mäska i baljan med halmen och staken som tjänstgjorde som tapp lossades så att drickat kunde rinna av. Sedan slogs det kokande vattnet på tills man fått så mycket dricka man ville ha. Drickat jästades och fick stå omkring ett halft dygn och jäsa och slogs sedan upp på öltunnan.

Sk. Albo h.
S. Mellby sn
Jeppa Jönsson
F. i M. 1853.

Uppteckn. av Kjell Hagberg som-
maren 1928.

505

Träslöjd.

Man förfärdigade själv hemma vagnar, harvar, årder, skyfflar, grepar, rivor /räfsor/, lieskaft med strykspån. Man slöjdade om vintern efter jul sedan man tröskat. Äldre gubbar flätade i allmänhet korgar, som köpte av dem. Till potatis-korgar användes eneris, till säkorgar användes långhalm. Eneriset klyvdes.

I häckarna lade man ofta mattor, som flätats av halm för att ej säden skulle falla igenom.

Laggkärl gjorde man ej. Kvastarna förfärdigades av björkris.

Sk. Albo h.
S. Mellby sn
Jeppa Jönsson
F. i M. 1853.

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

8.8
505

H Ä R A D E T.

Tingshuset fanns förr i Brösarp. Sedan 45 år tillbaka ungefär hållas tingen i Degerberga. Nämndemännen levde på den tiden ej på hotell såsom nu, utan en av dem tog en kvinna med sig, som hushållade för dem alla. Ett annat år tog en annan av nämndemännen ett av sitt hushåll med sig etc. De bodde i tingshuset. Hushållerskan tog mat med sig hemifrån.

Mycket folk kom samman till tinget av nyfikenhet för att höra på tingsförhandlingarna. Det fanns bestämda "kunder", som regelbundet gingo dit varje år. Jag känner folk här från Bäste-kille, som gingo dit.

Mitt fram för apoteket i Brösarp utfördes bestraffningen av dem som dömdes till vissa par spä. Det är ej länge sedan detta förekom än att min far var där och såg på. Bestraffningen tillgick så, att brottslingen hängdes upp på en påle, så att han knappt och jämt nådde marken med föttersna, byxor-na knäpptes ned och man spöade honom. Söndagen efter skulle han bevista gudstjänsten, vilket ~~att~~ benämndes att "stå skrift"

Inne i skogen, där Brösarp station nu ligger, förekom avrättningarna. Platsen kallades för Kungslandet. När en avrättning skulle utföras, kallades hemmansägarna och deras manfolk att "stå spetsgård". De skulle stå runt om avrättningsplatsen för att hålla folket undan. Länsmannen skickade genom fjärdingsmännen bud till bönderna, när de skulle "stå spetsgård".

I Brösarp fanns ett häradshäkte, kallat för "tjuvahålet". Det låg vid torget, vid vägskälet till Elgaröd. Fångarna sattes in där under rannsakingstiden. Själve länsmannen, "gamle Montan", fick krypa in, därför att han piskat en karl till döds för att skulle bekänna ehuru denne var oskyldig.

Om det skulle hållas skallgång efter någon förbrytare sammankallades menigheten i häradet av länsmannen för att hjälpa till att fånga in förbrytaren. Jag minns att folk kallades sammans en gång för att infånga en förbrytare i Mellbyskogen. Men huru budningen gick till , minns jag ej.

När marknad skulle hållas , budades även vissa personer genom fjärdingsmännen att hålla vakt. Länsmannen bestämde vilka gårdar som skulle släppa till folk härtill. I allmänhet sände man gamla gubbar, krymplingar eller unga pojkar, vilkas arbetskraft ej var så stor. Jag har själv varit med och hållit vakt på en marknad, när jag var 15 - 20 år gammal. Vi skulle ha haft betalning, men pengarna gingo i höga vederbörandes loma. Vid Kiviks marknad, som varade två dagar turade två lag om och höll vakt var sin dag. Var och en fick sig en plats anvisad, där han skulle gå av och an och se till att inget ofog förekom.

Vid eldsvådor, skogseldar och mossbrand, kommenderade

länsmannen folk till hjälp från häradet.

Det fanns tjänstemän för häradet : fånggevaldigern, som passade upp i tingshuset, häradsnattmannen eller "häradstjänaren", som rackaren Brolin kallade sig för. Fånggevaldigern tillsattes av häradsmenigheten.

Rackaren Brolin sade en gång till länsman Montan: "Vi äro häradstjänare båda", och häröver kände sig M. föga smickrad.

Vägunderhållet av de stora vägarna avgjordes vid vägstämmor, till vilka ombud från socknarna samlades. Varje hemman blev anvisat ett vägstycke, som skulle underhållas och om vintern hållas fritt från snö.

Marknaderna höllos i Kivik. Mindre marknader lär även förr ha hållits i S:t Olof.

Sk. Albo h.
S. Mellbysn
Jeppa Jönsson
F. i M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg som-
maren 1928.

505

SOCKNEN.

Socknen indelades i byalag eller rotar, som var för sig hade sin egen styrelse. I S. Mellby socken nämndes byalagen förr i följande oerdnig: Mellby, Åkarp, Bästekille, Svinaberga och Kivik. Det fanns s. k. byavägar, som delades upp mellan byarna. I varje byn eller rote sattes till en sexman. Sexmannen skulle föra räkenskaperna, springa länsmannens ärenden, t. ex. buda till avrättningar, uppbära tiondet, upptaga och redovisa arrendeavgifterna för byns jordar, samt hålla gillet.

Fattigvården och skolväsendet sköttes av kommunalnämnden

I min fars ungdom fanns det ej någon skola i Mellby, utann

2

LUNDS UNIVERSITET
FOLKMINNESARKIV

10.
13

en gammal kneckt skötte om läsningen med barnen. Han gick omkring i hemmen och undervisade dem.

505

Sk. Albo h.
S. Mellby h.
Jeppa Jönsson
f. i M. 1853.

Uppte ckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

14
14
505

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Socknen.

Några bjudlag fanns det ej här i socknen. Det fanns förr en sed, att en dräng , som kom till byn, skulle hoppa igenom en bjälke i taket i brydestugan. Gick han godvilligt var det bra, men satte han sig på tvären och gjorde motstånd, kunde det bli ett fasligt liv, och det uppstod ofta träta härvid. Men de släppte honom ej, förrän han hade kommit igenom bjälken. Detta skedde den dagen de bröt linet. Drängen skulle sedan bjuda de andra på en snaps. Detta var inte tvunget, men dock en plägsed .

Sk. Albo h.
S. Mellby sn
Jeppa Jönsson
f. i M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

Byn.

För i tiden, innan enskiftet, hade man ej några gärdes-
gårdar. Tegarna skildes åt genom en halv fot hög jordvall. Ef-
ter enskiftet kommo stengärdesgårdarna till , likaså risgärdes-
gårdarna. Dessa senare uppsattes på följande sätt: Man satte
ner tröpålar i jorden , och emellan dessa lades baskar $\times$ i
zickzack.

I utmarkerna fanns det ej några gärdesgårdar, och därför
kunde det hända, att pigorna fick gå ända ner till S:t Olof
för att mjölka, och det berättas , att de stannade ute hos kor-

na över natten och mjölkade dem på morgonen innan de gick hem.

Stengärdesgårdarna byggdes av stenar från åkrarna. Man bröt upp stenarna och körde dem på stenvagnar till platsen.

Flätade gården fanns ej. Risgärdesgårdarna voro i allmänhet mer tillfälliga t. ex. för att inhägna en vång, när kreaturen skulle släppas ut på bete. De finns därför ej kvar, utan ha ersatts med stengärdesgårdar.

Några särskilt anlagda vägar hade man ej inom byn, utan man "körde upp" dem. Något underhåll av dem förekom ej, och de voro därför om vitrarna i allmänhet ofarbara. Byns vägar voro gemensamma.. Den s.k. byvägen underhölls gemensamt, men blev uppdelad för omkring tio år sedan.

Pilvallar fanns det förr i tiden på sina håll på vägen X till gårdar, som lågo litet avsides från byvägen. Men här i Åkarp förekom det ej.

Broar fanns ej över åar och vattendrag, utan man körde över med vagnarna på grunda ställen. Det är först på senare tider som broarna kommit till.

Innan enskiftet fanns det i byn enn byahöre, som skulle vakta kreaturen. Han gick omkring i gårdarna och var ett/par ~~4~~ dagar i vardera. Lönen bestod mest i kläder. Han hade ett oxhorn, som han gick och blåste i. På större gårdar, där det ~~KA~~ fanns tjurar och andra svårskötta djur, hade hören en ringastav av omkring en alns längd. Den var försedd med en järnlist på vilka järnringar sutto.

Byns fattiga fick "gå omkring med påsen". Man kunde få se sex - sju stycken stå innanför dörren med sina påsar. De voro mycket utsvultna och voro tacksamma för att de fingo några potater och en brödbit. De framförde sin bön i följande ordalag: "Ack, var snäll och ge mig en bit ^{bröd} i Guds namn."

Präst, klockare och kyrka skulle ha tionde. Kyrkans ti-

onde upptogs av kyrkovärdarna. Det var uträknat vad var och en skulle betala i spannmål, men det betaltes sedan i pengar i stället.

Prästen fick säd - vissa "neger" för varje mantal - och den mättes upp ute på vångarna. Han skulle vidare ha ett lamm det ena året och en gås det andra. Vidare skulle han ha "påskamat". På 1/4 mantal skulle han till påskamat ha 20 skålpund bröd och ett tjog ägg. Dessutom skulle han ha ostmjölk, samt offer ~~XXXX~~ vid jul, påsk och pingst. Slutligen fick han betält för alla sina förrättningar.

Klockaren fick hälften mot prästen av påskamaten. Men han fick ingen säd och inga lammeller gäss, ty han hade egen gård. Däremot skulle han ha yste och offer på samma gång som prästen jul, påsk och pingst.

När detta offer upptogs stod prästen mitt för altaret och klockaren vid ändan av altaret och sjöng. Folket gick fram X

till altaret och lade sitt offer dels där prästen och dels där klockaren stod. Dessutom fanns det längre ner i kyrkan en låda, där offer lades för de fattiga.

Tiondemötet, då tiondet till kronan uppbars, hölls tredje dag jul på samma gång som sexmannagillet. Det var åldersmannen som upptog tiondet för byns bönder. Han hade en förteckning över vad var och en skulle betala, en tiondelängd.

Några bystämmor förutom sexmansgillet höllos ej i Åkarp. Första maj samlades byamännen dock för att se om stängseln, innan kreaturen släpptes ut.

Sexmansgillet hölls alltid tredjedag jul på bestämd tid och någon särskild kallelse utfärdades därför ej. Ordförande kallades för ~~sex~~man. Hans skyldigheter var att göra upp räkenskaperna, taga upp tiondet /för kronan/, taga upp arrendes~~xxx~~avgifterna och fördela dem, samt hålla gillet. Någon särskild myndighet tillkom annars ej honom. I samband med bystämman förekom gille. Trakteringen bestod av middag - vanlig julmat.

Gårdarna i den gamla byn här i Åkarp lågo tre och tre vid vägen. Gårdarna benämndes efter numren, men i vardagslag benämndes de efter ägarens namn. Två av gårdarna voro delade.

Rusthållaren skulle hålla dragon och häst och härtill skulle vara ett mantal. Här i Åkarp var det 1,2 och 5, som X tillsammans höllo dragon och häst. De skulle köpa häst, hålla den och avlöna dragonen. Nr 4 och 6 voro rusthållare tillsammans med en gård i Bästekille by. Nr 3 var rothåll och skulle hålla en soldat. Rothållet var två mantal, men det skulle också göra dagsverke till Svabesholm. En av de fyra gårdsbönderna skulle vara rusthållsförman och uppbära avlöningen för dragonen. Varje gårdsbonde var rusthållsförman i fyra år åt gången. Hästen hystes några månader om året på var gård.

Den bonde, som hade rothåll, kallades för hoveribonde.

Husman kallades den som fått jord upplåten att bygga på, för vilken han sedan skulle göra dagsverken.

I bäcken fanns en "vattning", en uppdämning, där byns ~~Ka~~ kreatur vattnades.

Här i byn fanns ej någon bykälla , men i Mellby fanns två eller tre.

Samlingsplats för ungdomen och även för de äldre var bygatan. När ungdomen skulle leka och dansa samlades de i stugorna. Det var mest om júlarna , som man lekte. Om sommaren lekte man änkeleken på bygatan. Barnen hade bollekar. Någon slog ~~K~~ till bollen med en trästicka eller ett kvastaskäft och en annan skulle ta emot den med händerna. Man spelade även med käg-lor. Dessa ställdes upp i en fyrkant. De hade olika benämning-~~ar~~ar såsom kejsare, och kungar och hade olika värde. Man rullade klot mot dem och sökte stöta ned dem. Käglorna voro ungefär en halv aln långa och svarvade av trä. Kägelspelet ägdes av byns ungdom gemensamt. "Springa vejalu" d.v.s. kapplöpning före-
kom mycket.

I Rörum fanns en hage, där man stängde inne djur, som från en annan by kommit in på den egna byns ägor. Den låg mittför kyrkan och var ingärdad medelst gärdesgård.

Gadehusen eller "festerna" lågo inne i byn i vanliga fall. Här i Åkarp fanns dock ej några. Bykrog fanns ej och ej heller bysmedja. Brydestuan, som ännu finns kvar, ligger $\frac{1}{2}$ km väster om byn vid vägen till S:t Olof. Den lades utanför byn i och för undvikande av eldfara. Den byggdes på särskild, byn tillhörig, jord.

Bygatan var stensatt med kullersten. Några träd voro ej planterade längs den.

De närmaste vångarna intill byn kallades taoten, norra taoten och södra taoten. På taoten odlade man den bästa säden.

Vångarna hade alla namn. En vång kallades för Helvete och en annan Långaryd.

Vångarna voro uppdelade i tegar, och var och en hade sin

teg. Betena däremot voro oskiftade. Ängarna , där höet slogs, voro ävenskiftade. Vångarna lågo närmast byn.

"Vångagömmaren" hade till uppgift att se till, att ej obehöriga höstade byns tegar eller läto sina kreatur beta där.

Han gick omkring hos bunderna och hade sin föda hos dem.

Utmarkerna lågo söder och väster om byn. Den var ej indelad, utan användes gemensamt till bete åt byns kreatur.

Härifrån hämtade man också eldbranden. Sexmannen bestämde , när kreaturen skulle släppas ut på bete.

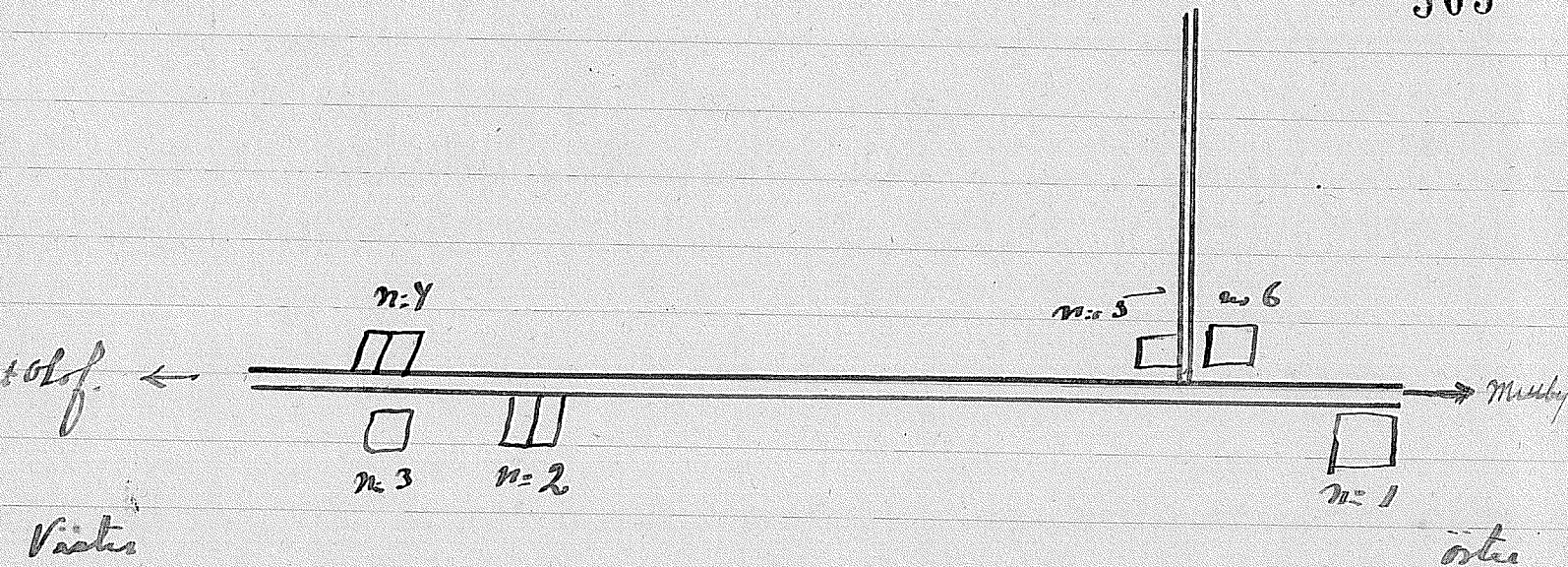
Åkarp gamla by

Norr

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

25₂₈

505

Upptäck. av K. H. H. by
Sommar 1928.

Söder

Sk. Albo h.
S. Mellby sn
Jeppa Jönsson
Född i M. 1853.

Upptecknat av Kjell Hag-
berg sommaren 1928.

INREDNING OCH MÖBLERING.

Storstugan.

Sängen kallades för liggsäng. På somliga ställen fanns himlasäng med pelare från golv till tak. Sängen i denna stuga var ej väggfast. Över sängen - fäst i taket - hängde ett sängband, bestående av ett rep med en ögla i nedre ändan och tyg påsytt. Sängbandet användes vid uppstigningen ur sängen och vid sjukdom, när man skulle vända på sig. Om dagen var sängen uppbäddad och ett hemvävt brokigt täcke brett över det hela. Endast ett lakan användes. Den sovande hade endast linntyg på

sig nattetid.

505

Bordet hade ben och ej skåp nedtill. Skivan var gjord av sten. Farsatt alltid vid översta bordsändan i hörnet. Mors plats var vid yttre långsidan. Där satt också jungfrurna. Barnen sutto mellan pigan och mor. Drängarna och torparna sutto vid inre långsidan. Något av barnen läste bordsbönen: "I Jesu namn till bords vi gå, välsigna Gud den mat vi få." All maten sattes fram på bordet på en gång. När måltiden var slut, lästes ~~MAN~~: "För mat och dryck Dig vare lov o Gud. Lär oss i tro och lydnad hålla Dina bud." För jämnan stod en ölstänka på bordet. Gafflar användes ej. Man gagnade egna knivar s.k. fällknivar, som förvarades i fickan. Skedarna voro gjorda av såväl trä som horn. Vidare användes ler- och tennfat, tallrikar av ler och tenn, kannor av tenn

3

och krus av lera. I vardagslag hade man en grövre duk på bordet
men vid högtider en finare. Stundom användes i vardagslag i
stället för tallrikar skärbrädor, som voro av bordets längd.

505

Vid högtiderna hängdes gammaldags vävnader upp på väggarna.

Bänkarna voro lösa. De kallades bordsbänkar, kakelugnsbänk,
och sittbänk. Kakelugnsbänken användes till liggplats. Efter mer
aftonsmålet hade man en halv timmes rast, och då låg man och vilade
och pratade på bänkarna. Gåsabänk fanns ej i mitt hem.

Kakelugnsbänken var fylld med halm, över denna låg en tunn
madrass och över det hela breddes ett hemvävt, brokigt täcke.

Stolarna stodo längs yttre lång- och kortsidan av bordet.
Lännastolen var avsedd för mors bruk.

Barnen lågo ofta i kakelugnsbänken, pigan i kistehuset, där
även barnen kunde ligga, drängarna lågo i drängkammaren. Åt
gästerna bäddade man i halm på golvet. Vaggan stod i stugan fram-
för kakelugnsbänken. Gungor hängdes upp i taket och de små bun-

des ^{fast} i gungan, när mor skulle gå ut. Gångstol användes.

En dalklocka stod mellan den korta bordsbänken och dörren till lilla rummet. Något skåp fanns ej i storstugan. Garnvindan var placerad på en öppen plats i storstugan med en stol framför sig.

Kakelugnen eldades från köket. På stenfoten under spisen stod ägarens namn och årtalet när spisen var ~~XXXX~~ insatt. Över kakelugnen hängde två kakelugnstänger, på vilka ett lakan hängdes vid högtiderna. I vardagslag användes de till att hänga plagg till tork på.

Väggarna voro vitkalkade. Vid begravning hängde man lakan på väggarna, fönstren och sängen. Tapeter fanns ej i denna stuga, som revs 1876. I den nya stugan insattes tapeter på 1880-talet. Gardiner fanns ej, dem började man att begagna ungefär samtidigt med tapeter.

Taket var omålat. Började målas vid nyss omnämnda tidpunkt.

Golvet var av bräder eller av ler, samt beströddes med sand och enris och sopades dagligen. Halm förekom ej på golvet under julen.

Köket.

På karahyllan sattes de kärl, som användes till dagligt bruk

Golvet var i allmänhet av lera. Fanns det ej ben på grytorna, ställdes de på kittelfot. På somliga ställen hängdes grytorna upp i kättingar över elden. Kött och fläsk rökades i skorstenen i köket. Det hängdes upp på stolpar s.k. pallträ, som voro uppsatta i skorstenen

Bakugnens golv, som kallades "ärnen", var gjort av lera och tegel. Brandsyn hölls två gånger årligen. Man eldade med ris, som lades in i själva ugnen. Bakugnen användes även att torka säd i innan denna skickades till kvarnen.

Såsom bränsle användes ~~MAKA~~, förutom baska /ris/ ved och tr

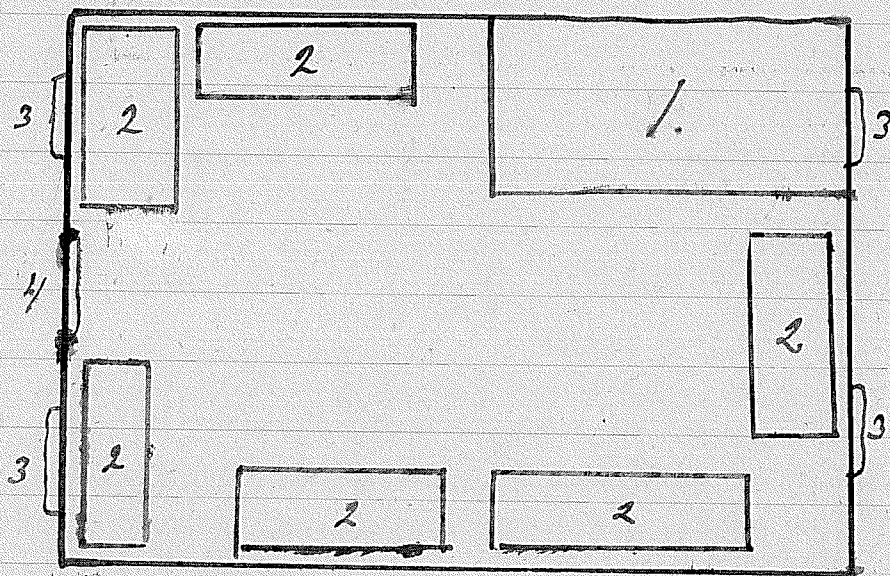
torv

Vid torvtillverkningen släppte man först på vatten i torvgreven och rörde om med hackor. Sedan östes det upp på kärror/rullböror/ och kördes upp till en slät plan och jämnades ut. Medan torven ännu var våt gjorde man lagom stora rutor i "2 flagen" eller torvältan. Sedan fick det torka och sattes slutligen upp i käglor. När den var ordentligt torr kördes den hem. Denna torv kallades för gluddertorv.

Det fanns också en annan slags torv - skärtorv. Denna skar man ut direkt och torkade den med detsamma. Bitarna voro ungefär så stora som tegelstenar.

Köket kallades för stårset. Där fanns bryggpannan, som användes till att koka potatis till mäska och till svinen, till byk och till bryggd av öl.

Kista hus

- 1) Säng för pigan
- 2) kistor
- 3) fönster
- 4) dörr

Hjert Uggberg
Sommar 1928.

Kistehuset. (80 inv 22!)

Kistorna hade sin plats längs väggarna. I dem förvarades gängkläder, sängkläder och linne. Varje dräng och varje piga hade sin kista, som de köpte på Kiviks marknad. Dessutom fanns det i kistehuset en pigesäng. Kistehuset begagnades ej om sommaren till bostad åt andra än pigorna och möjligtvis barnen, som då lågo där året om.

Det lilla rummet.

I det lilla rummet, även kallat lilla huset eller kamma sen, fanns det ett skåp, som hängdes på väggen. I det förvarades värdehandlingar. Vidare fanns det ett mindre bord och en skänk, i vilken matvaror förvarades.

Logan.

Golvet i logan var gjort av lera. Man var angelägen om att hålla golvet bra i logan, då man tröskade med plejlar. Många lade in ett djurben i lergolvet för att "det skulle bli bättreklang, när man tröskade". Men om det var av vidskeppelse, vet jag ej. Det har dock aldrig förekommit, när jag varit med och lagt loggolv, att något ben murats in. Höet välte man på gården och bar in det i famnen, ty det fanns ej någon port att köra in genom.

Häststallet.

Häst- och kostall voro inrymda i samma byggnad. Något fönster fanns ej utan endast en liten glugg med glas mellan fårkätten och kostallet.

I häststallet fanns på ena sidan två stallrum med rum för fyra hästar. På andra sidan fanns en fårakätte med ett tiotal får.

I stallrummen fanns en häck för höet och en krubba för hackel-
sen.

Golvet var gjort av kullersten och halm breddes över.

Kostallet eller Manesed.

Korna stodo bundna med "knäppor" av trä, två och två i var-
dera av båsen, som voro tre på varje sida. Man "mågade" en om
dagen - på morgonen i allmänhet. Detta gjorde man med grep och
skyffel av trä. Man strödde med halm. Djuren utfodrades minst
tre gånger om dagen, ofta fyra - fem gånger. De fick halm, hö
och småfoder, d. v. s. agnar och ältor.

Kreaturen ryktades sällan, det skedde i så fall med skrapa.
Till hästen använde man dessutom borste.

Man mjölkade endast morgon och kväll och denna syssla
förrätades av mor eller pigan.

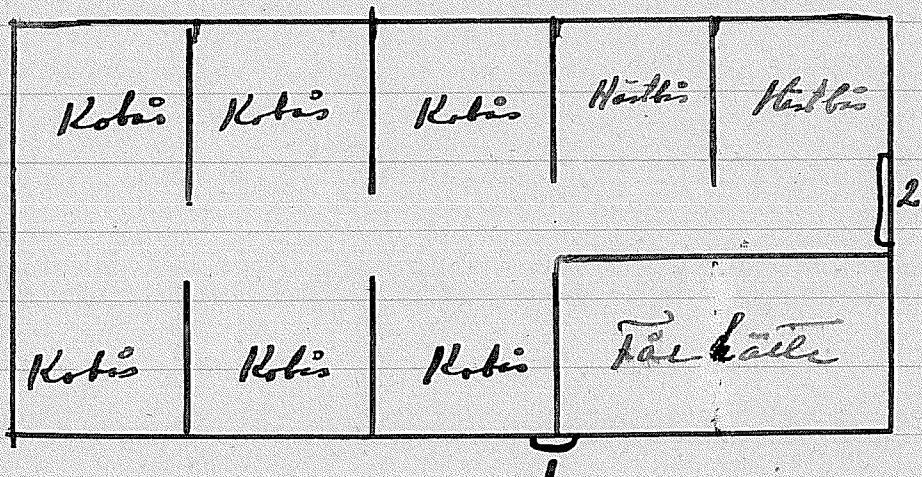
Man lät i allmänhet korna kalva på våren.

Skallet.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

36 26.

505

- 1) fönsterglugg
- 2) dörr.

Hans Högberg
Sommar 1928.

Svinhus fanns ej. Svinen gingo vanligen lösa på gården x och uppehöll sig särskilt i portarna, där de stängdes in. Om det blev riktigt kallt föste man i dem i loggolven.

Gödselhögen.

Det kunde stundom hända, att gödselhögen lades inne på gården. Detta skedde i allmänhet på de större gårdarna. Gödseln kördes ut varje sommar innan man sådde rågen i augusti månad, den skulle nämligen användas till trädan, på vilken råg sedan skulle sås. Man körde ut gödseln på vanliga häckar, som voro mindre än hösthäckarna, på vilka säden inkördes.

På annandag juls morgon kastade man in gödsel i grannens kostall. Det var ett julskämt, och man skröt sedan över att man varit där och gjort det.

Sk. Albo h.
S. Mellby sn
Jeppa Jönsson
f. M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

Kyrkogångsgille.

Fem - sex veckor efter förlossningen skulle kvinnan kyrktagas, vilket alltid skulle ske före en högmässa. Efter högmässan hölls kyrkogångsgillet. Man fick middag bestående av en fisk- och en kötträtt, samt syster- eller sockerkaka. Dessutom sefverades det kaffe och brännvin.

Faddergåvan lämnades nu fram och lades under barnets huvud. Det var ej blott faddrarna , som gävo faddergåva , utan även den övriga släkten .

Sk.Albo h.
S. Mellby
Jeppa Jönsson
F. i M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

Begravningsbruk.

En kvinna, som brukade hjälpa till med svepningen , hörde ofta sitt namn nämnas av den döende utanför fönstret i dödsstunden. Hon sade då: "Jaså, du har slutat nu." Även en snickare, som brukade göra kistorna såg den döde i dödsögonblicket.

När dödskampen var svår trodde man sig kunna underlätta den genom att tända eld under sängen. Man skulle akta sig för att sy på folk, d. v. s. när kläderna sutto på, ty den personen skulle få en svår dödskamp. - Man hade i allmänhet en kvinna, som hade till yrke att tvätta och svepa liket. När detta var gjort, sjöng man en psalmvers, läste Fader vår och Välsignelsen och sjöng ännu en psalmvers. - Under liket sattes ofta en kittel med vatten och friska nässlor, för att luften skulle hålla sig frisk i rummet. Den döde var iklädd ett lintyg och sedan svept i ett stort

lakan från hakan ner till fötterna. Likklädnaden skedde omedelbart efter dödsfallet. - När farfadern till nuvarande Per Pers dog, lade man hans silvermedalj på bröstet.

När dödsfallet var anmält, skedde själaringningen. Sådan förrättades dock ej för självspillingar eller dödfödda barn. Graven grävdes av familjens medlemmar och lades i öster-västet, med fötterna i öster. Odöpta barn begravdes i tysthet - helst en lördagskväll vid aftonringningen. Självspillingar begravdes i socknens utkanter och utan prästens medhjälp.

I likrummet hängdes lakan för väggarna och för fönstren. När den döde skulle bäras ut, tändes fyra ljus och ställdes på en byråklaff eller något dylikt.

Till begravningen bjöds nabor och vänner. En av de efterlevande gick omkring och bjöd. Om t.ex. fadern var död, framfördes inbjudan så: "Skulle hälsa från mor om i villen komma och följa far till jorden." Begravningen hölls en vecka efter dödsfallet. När gästerna samlats i sorgehuset, bjöds det på kaffe med dopp. Omedelbart härefter gick man ut till likrummet för att förrätta

Begravningen hölls aldrig inne i kyrkan. Efter jordfästningen tågade man tillbaka till ~~Kyrkan~~ sorgehuset och höll gille, som varade i två dagar. Den förning, som medsogs, bestod av risingröt och socker- eller systerkaka.

En tid senare sattes s. k. "döakrans" upp i kyrkan. Den kunde antingen vara målad på papper eller också vara klippt av papper och påklistrad ett pappersark med en ram omkring.

Gravkullen pryddes på vintern med kvistar av buxbom i vilka pappersblommor voro instuckna. Senare jämnades gravkullen och en stor gravsten lades över.

Sk. Albo h.
S. Mellby
Heppa Jönsson
F. i M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

Brydegille.

I slutet av oktober eller början av november kommo byns ungdom tilldammans för att "bryda" linet. Sedan det en tid fått torka ute, bars det in i brydestugan och sattes upp där för att torka ordentligt. I brydestugan fanns en stor spis, i vilken man eldade. På kvällen efter det att linet satts in i brydestugan, samlades ungdomen. Linet skulle först "grovkrossas" på en stor "bråg", vilket utfördes av karlarna utanför brydestugan, och därefter skulle kvinnorna "finkrossa" det inne i stugan.

Sedan linet var halvbrydet, skulle de ha förplägnad inne i brydestugan. De fingo fint bröd, stekt ål och bränn-

vin. När brydningen var avslutad fingo de ostsmörgåsar och brännvin.

Tidigt följande morgon samlades kvinnorna åter i brydestugan för att "skättla" linet. På kvällen hölls gille hos den som ägde linet. Härvid trakterades gästerna med svart-soppa och lammkött, lutfisk och potatis, risgröt med varm mjölk, brännvin, samt kaffe. Så spelade spelmannen upp och det blev lek och dans hela natten. Det fanns särskilt en dans, som var mycket omtyckt. Den kallades för "Lilla Lustig" och tillgick så: Spelmannen stod vid ett bord, på vilket brännvinöflaskan var placerad. För varje dans fingo karlarna gå fram till bordet och taga sig en sup, och efter några danser kunde stämningen vara ganska hög. - Förövrigt förekom vals, polska, och kadrill. Under avbrott i dansen serverades "növagröd", d.v.s. risgröt, som lades upp på tennfat, skars i skivor och togs med händerna.

Sk Albo h.
S. Mellby
Jeppa Jönsson
F. i M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

Husförhörsgille.

Husförsgille hölls långt in i våt tid här i Åkarp.
Till själva förhöret kommo såväl pigor och drängar som
hemmabarn. Det började på förmiddagen. Prästen kallade fram
några personer för att läsa innantill ur Bibeln och kate-
kesen, och därefter anställde han förhör över det upplästa.
Husförhöret börjades och slutades med psalmsång, och det
pågick ett par - tre timmar.

Därefter serverades middag bestående av fiskrätt, kött-
rätt och sockerkaka. Ungdomen var ej med på gillet och fru-
arna sällan på husförhöret. Gamle kyrkoherde Althin var så
sträng, att de som ej kunde svara, vägrades nattvarden.

505

Sk. Albo h.
S. Mellby
Jeppa Jönsson
F. i M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

Resegille.

När sparrverket skulle på, budades nabor och vänner att hjälpa till med att hugga ihop timret och sätta upp det. När detta var gjort, samlades man på taket, hurrade och togo ett par supar var. Flaskan kastades ner och slogs sönder. En läkt spikades upp mitt på takstolen, och i ändan hängdes en krans i ett snöre. Kransen var gjord av löv och blommor och var försedd med två byglar. Vid gillet, som följde därpå, förekom inga bestämda maträtter, utan man bjöd på, vad man hade.

Sk . Albo h.
S. Mellby sn
Jeppa Jönsson
F. i Mellby 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

Söva och väcka ormar.

En bonde i Åkarps by såg en gång en orm i gräset.
Han tog upp ormen och sövde den. Men plötsligt vaknade ormen
upp och stack bonden i armen. Man trodde, att Else Månsson,
som var närvarande och allmänt ansedd för trollkunnig, hade
väckt ormen.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

505

Sk. Albo h.
S. Mellby *sm*
Jeppa Jönsson
F. i M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

Kristihimmelfärdsaftoneldar.

p. m. (M. L.)
På Lilla Stenshuvud, i Rörum på en höjd och på en höjd
i Svinaberga brukade man Kristi Himmelfärdsafton tända
upp eldar. Bålet gjordes av halm, enris, grenar av alle-
handa slag och tjärtunnor, som lades ovanpå bålet. Det tän-
des av dem, som kommo först. Någon dans eller några andra
ceromonier förekommo ej.

505

505

48

Sk Albo h.
S. Mellby
Jeppa Jönsson
F. i M. 1853

Uppteckn. av Kjell Hagberg
sommaren 1928.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

Vårarbete.

Det var brukligt att ej så kornet förrän körsbärsträdet och hagtornet blommade. Ärterna skulle sås de sista dagarna i april.

Innan vårarbetet tog sin början gav man dragarna av ett grovbröd, som hade legat på bordet i storstugan under julen, för att de skulle få krafter.

Man gjorde först iordning den gjord, som skulle bära potatis. Det skulle växa bäst, om man sådde i ny. Om man sådde i nedan skulle växten bliva försenad. Säden såddes av husfadern själv, likaså linet. Det hände, att om sådden avslutats i god tid, att man bjöd arbetsfolket på ett kaffegille.

505